

ВЕЋУ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИХ СТУДИЈА
УНИВЕРЗИТЕТА УМЕТНОСТИ

Београд

Косанчићев венац 29

09.10.2014.

**Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта
ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ кандидаткиње Јелене Марковић**

На седници Већа интердисциплинарних студија Универзитета уметности у Београду, одржаној 11. септембра 2014. године, донета је одлука да Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта „ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ“ кандидаткиње Јелене Марковић на студијском програму Вишемедијска уметност ради у саставу: Лидија Среботњак Пришић, ред. проф. Академије уметности у Новом Саду - ментор, мр Чедомир Васић, ред. проф. у пензији ФЛУ, др ум. Иван Правдић, ванр. проф. Академије уметности у Новом Саду, др Дивна Вуксановић, ред. проф. ФМУ и Бранимир Карановић, ред. проф. ФПУ. Комисија је оценила докторски уметнички пројекат кандидаткиње Јелене Марковић и донела следећи закључак.

Кандидаткиња за звање доктора уметности, Јелена Марковић реализовала је свој докторски уметнички пројекат „ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ“ на изложби одржаној октобра 2014. године у Центру за културну деконтаминацију, у Београду. Теоретски рад је у потпуности написан у складу са формалним и важећим захтевима Универзитета уметности. Дужина писаног рада је 41821 реч односно 254078 карактера, при чему је обавезно било 200000 карактера. Заједно са оствареним уметничким радом, он чини комплетну структуру са свим садржајем потребним за коначну евалуацију и одбрану докторског уметничког пројекта.

Извештај који следи представља биографију кандидаткиње, процењује докторантски пројекат и оцењује његов укупан квалитет и резултате.

1. Кратка биографија кандидаткиње

Кандидат **Јелена Марковић** је рођена 4.11.1977. године у Београду. Завршила је Факултет ликовних уметности у Београду, у класи проф. Дарије Качић, 2004. године.

2008. године уписала је Докторски студијски програм Вишемедијска уметност, Интердисциплинарних студија Универзитета уметности у Београду.

Од 2010. године ради као асистент на Академији ликовних уметности у Требињу, Босна и Херцеговина.

Излагала је на две самосталне изложбе:

Арт Фестивал „Битола отворен град“, Битољ, Македонија, 2012. године

Галерија „Степениште“, Београд, Србија, 2013. година

и на више групних изложби, наводећи следећи избор:

Професори и асистенти, Народни музеј у Београду, Београд, 2014.

Интербифеп, бијенални фестивал портрета, Тузла, Босна и Херцеговина, 2013.

Традиционална изложба наставника и сарадника, Требиње, Босна и Херцеговина, 2013.

Изложба малог формата, Културни центар Шабац, Шабац, Србија, 2004.

58. Сајам књига у Београду, Србија, 2013.

Реализовала је радионицу у оквиру пројекта „Студије контекста – диверзитет диверзитета“, ЦЗКД, Ликовни сусрет, 2014. Суботица, Србија

Ова кратка радна биографија документује искуство које квалификује кандидата за завршавање докторских студија.

2. Анализа докторског уметничког пројекта

Докторски уметнички пројекат састоји се од истраживачког пројекта заснованог на реализацији вишемедијског уметничког дела – четири видео рада који граде уметничку просторну инсталацију, под називом „ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ“ и од теоријске анализе у форми писаног рада.

Вишемедијски уметнички рад представљен је у простору Центра за културну деконтаминацију, у Београду. Четири видео и аудио инсталације граде динамичан амбијент који отвара дијалог са публиком. У констелацији просторног одређења без

уступака формалним поступцима, простор амбијенталне инсталације предочава саму динамику истраживачког процеса при реализацији.

Рад написан на основу уметничког пројекта носи назив „ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ“ и садржи седам поглавља која преносе искуство истраживања и методологију веома специфичног уметничког пројекта реализованог у неколико развојних и временских фаза.

Условљеност истраживања односи се на бележење појава речи у простору Будимпеште (Мађарска), града изабраног у контексту непознавања домицилног језика.

Резиме упућује на етапе истраживања: Анализу пројекта (процес рада и однос медијских линија), Теоријски оквир (теоријске поставке референтне за пројекат) , Поетичка разматрања (о поетичком приступу и креативној вокацији) и Закључна разматрања (критичка анализа са дометом и доприносом пројекта). Оваквим приступом Јелена Марковић даје прецизан оквир упућујући на кључне моменте у реализацији рада.

Увод наглашава лично искуство писања поезије које иницира опредељење кандидаткиње да се у оквиру докторског уметничког пројекта бави позицијом речи и језика које из реалног свакодневног живота прелазе у вишемедијски амбијенталан рад са поетском компонентом.

Треће поглавље чини приказ анализе и методологије уметничког истраживања. Полазећи од ситуације да се налази у урбаном окружењу са законитостима специфичног језика и културе, постављена су питања могућности надвладавања препрека у комуникацији, хуманизацији односа и слојевитости реакција. Крећући се од крајње прагматичних искустава до чулних реакција, потенцирајући физичко стање ходања – луталаштва – фланерије/шетње условљене неписаним правилима, Јелена Марковић кроз процес документовања свакодневице прикупља визуелни и звучни материјал за реализацију вишемедијског дела.

Поступност у реализацији пролази кроз фазе припреме пројекта и постављање платформе за његову реализацију. Испитивање могућности употребе непознатог

језика реализује кроз серију радова визуелне поезије, док се могућност кретања градским амбијентом остварује у домену виртуелног простора поступком сродним аутоматском тексту на дигиталној мапи Амстердама. На то се надовезују радови испитивања интернет простора, везе линкова који воде до других сајтова, дигитална просторна реторика, хипертекст. Повлачењем паралела према ауторима који испитују позицију језика - Лудвиг Витгенштајн, прикупљања и архивирања - Кристијан Болтански, искуство луталаштва - Валтер Бењамин, Шарл Бодлер, Ребека Солнит, кандидаткиња предочава основе личног система рада, опсервацију, креативну анализу, процес тумачења и процес стварања. Процес рада са звуком, одређивање гласовних вредности, јачине звука, репетитивна музика, упућеност у перформативну праксу Ерика Сатија, Џона Кејџа, Флукуса, формира целокупан вишемедијски израз.

Три видео рада, са четири комозицијска сегмента: „Introduction to Flaneuse“, „Без назива 1“, „Без назива 2“ и „Без назива 3“, самосталне су вишемедијске видео форме, али истовремено и део амбијенталне целине.

Кандидаткиња се ослања на терминологију где се по Владану Радовановићу, вишемедијско не односи на превод термина - мултимедиј, већ се ради о уметности, која проучава медије и њихово деловање на чула. Креативни процес прати уодношавање две медијске линије, звучне и визуелне кроз:

1. присуство или одсуство једног или оба медија
2. а) понављање делова материјала у оквиру медијске линије,
б) градација у ликовним или звучним вредностима материјала,
в) појаве реверзибилности тока ових промена.

„Introduction to Flaneuse“ - пасивизацијом медијских линија укључује међупростор, белина у простору визуелног ослања се на белину простора између речи у поезији Стефана Малармеа, и тишина у звучној линији, попут звука тишине у делима Џона Кејџа, упућује и на естетику тишине у есејима Сузан Сонтаг. Присуство и одсуство медијских линија и могућност перцепције тих ситуација Јелена Марковић испитује кроз реакције пет особа различитог пола и узраста. Реакције потврђују претпостављену ситуацију о различитим реакцијама у односу на утицај међусобног надвладавања медијских линија, личних афинитета, концентрације.

„Без назива 1“ потенцира утицај физичких фактора, умор, перцептивно засићење, бол, осећање сопственог тела, рефлексije према логици и искуству кретања. У визуелној и звучној линији то су ситуације наглашених контраста, промене ритма и интензитета, дељење речи на слова и слоге, репетиција и градација елемената.

„Без назива 3“ наглашава тензије простора, интензитет буке, визуелно засићење пропагандним порукама, графитима и дигиталним приказима. Критичко уочавање нагомиланих садржаја и перманентног рециклирање унутар градског амбијента, посматрачу отвара могућност поистовећивања и сагледавања личних искустава.

Поглавље се наставља конципирањем могућности адекватне презентације у различитим просторима од галеријских, алтернативних, отвореног простора града, све до простора јавне употребе. Концептом сајт специфик амбијенталне инсталације Јелена Марковић измешта свој рад из устаљених форми презентације што доприноси изузетном степену корелације полазне тачке, акумулације материјала, реализације и коначне презентације. Свако од следећих презентовања „ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ“ допринеће новој динамици рада и активној комуникацији са окружењем.

Присуство графикона веома прецизно илуструје вишемедијску структуру рада, метричке односе медијских линија и њихову међусобну условљеност.

Четврто поглавље Теоријска поставка пројекта, испитује термин *flânerie* присутан код Бодлера и Валтера Бењамина, „Фланерија као могућност неспутане креативности, експеримента са случајем, околностима и безпоговорног предавања импулсу, који град пружа креативности“. Поглавље се наставља критичким освртом на позицију жене у амбијенту града кроз теоријске приступе Џенет Волф, Гризелде Полок, Анке Глебер, Ребеке Солнит, Џилијан Роуз. Наводећи Џона Трајба и истраживања преобликовања градова према стратегијама развоја туризма, Јелена Марковић сагледава све аспекте релевантне за њен пројекат.

Уметничка пракса Флуксуса, Роберта Гренијера, текст, рециклажа, обликована поезија, типографија, фотографија, реално време као кључни аспект видео слике, све су то обрађена подручја унутар теоријске поставке пројекта.

Завршни сегмент поглавља истиче текстове Лудвига Витгенштајна о језику као форми игре, Мишела де Сертоа о ходању као својеврсној реторици, и као изузетно

важно за формулисање окоснице овог докторског уметничког пројекта дело америчког филозофа Џона Серла, чији замишљени експеримент „Кинеска соба“, иницира развијање идеје о мотиву и употреби страног, кандидаткињи неразумљивог језика.

Пето поглавље Поетичка разматрања, предочава уодношавања личног рада са релевантним искуствима у пракси савремене уметности. Аспекти којима се бави ово поглавље су документарност и фрагментарност у видеу, звучној медијској линији и фотографији. Технике и технологије вишемедијског дела, његова функционалност представљања у различитим срединама и условима лингвистичког препознавања. Јелена Марковић сматра да трајање процеса, у коме се стварају односи и контекстуализација дела, има сопствени ток према константном уодношавању и интерпретацији дела. Поред слојевитости поступка, у поетичком смислу дело потенцира чулне, квалитативно различите импресије. Смисао и значење се ослања на искуство посматрача и у директној је зависности од познавања односно непознавања мађарског језика. Документовањем реалног простора, визуелним и звучним медијем, потенцира се популистички аспект дела. Кандидаткиња наглашава специфичност пројекта у односу према воковизуелним појавама. Теоријска окосница и уметничке праксе Владана Радовановића (тријаде слово-звук-лик и реч-значење-звук), Мишка Шуваковића, Славка Матковића (група Bosch+Bosch), Мирослава Мандића, радови Дика Хигинса, Пјера и Илзе Гарније, Лили Гринхам, као и аутора из области филма Ингмара Бергмана и Вима Вендерса, материјал су истраживања и поетског уодношавања.

Шесто поглавље сумира домете и допринос пројекта. Јелена Марковић критички разматра случајности или грешке у њој непознатом мађарском језику и посматра то као простор слободе уметничке интерпретације. Закључци који следе односе се на квалитет рада, могућност уметничког деловања у друштвеном контексту и значај остваривања комуникације на различитим нивоима друштвеног и културолошког простора.

Седмо поглавље чине визуелни материјал и елементарни подаци о техничкој реализацији рада.

Следи сегмент са наводима коришћене литературе, речника, појмовника, литературе на страном језику, интернет извора и филмова.

Писани сегмент докторског уметничког пројекта закључен је радном биографијом кандидаткиње Јелене Марковић.

3. Евалуација резултата и критике

А: Евалуација истраживања заснованог на пракси:

Докторски уметнички пројекат „ПОЕЗИЈЕ У КРЕТАЊУ“ излаган је 07.10.2014. године у Центру за културну деконтаминацију у Београду.

Амбијентална инсталација вишемедијског уметничког пројекта успешно је повезала контекст дела са перформансама простора. Стварајући већу количину повратних информација, од посебне вредности су утисци изречени од посетилаца који су могли да прате рад из позиције активног познавања коришћеног језика. Прецизна поставка доприноси естетској вредности дела и кроз појединачне сегменте и у њиховој целокупној просторној артикулацији. Током читавог периода израде докторског пројекта, кандидаткиња са изузетном доследношћу и концентрацијом пролази све етапе у развоју вишемедијског уметничког дела и стога је реализовала уметнички пројекат који одговара захтевима за звање доктора уметности.

Б: Евалуација уметничког пројекта реализована је на основу следећих критеријума:

Допринос знању Пројекат представља неколико питања и приступа релевантних за конкретно уметничко истраживање. Референце на радове и теорије других уметника и теоретичара су бројне и исцрпне. Ово указује на темељан рад при истраживању.

Оригиналност и креативност: Уметничка инсталација која је центар пројекта заснована је на оригиналној идеји. Истиче се друштвени контекст рада, његова комуникативност и актуелност. Изведен са високим креативним дометом отвара пут даљем представљању. Комплексност теме и њен значај сваком следећом поставком, у зависности од контекста простора, претпоставља нове могућности активног дијалога.

Интеграција и кохерентност: Овај пројекат на примерен начин интегрише практично истраживање са теоријским студијама. Писање је кохерентно и систематично и пружа одговоре на питања постављена истраживачима. Пројекат

представља темељан и методолошки добро заснован приступ проучавању вишемедијске уметности.

Презентација и јасноћа: Пројекат прати традиционалну форму презентације која читаоцима научних текстова омогућава лак приступ докторском пројекту. Нека поглавља су подужа у експликацији. Међутим, кандидаткиња поседује отворен и испитивачки поступак, окренут ка истраживању свих аспеката релевантних за постављену тему те овладаним знањем јасно приказује сву важност креативног процеса у докторском уметничком пројекту.

Присутност у јавности и објављивање: од важности за оцену пројекта је комплексност реализације и дејство изведеног рада кроз презентацију. Комисија је током изложбе уочила све квалитете и потенцијале рада.

Даљи општи коментари: Обрађени проблеми су важни за увек нову област вишемедијске уметности, како у зависности од технологије тако и у зависности од креативних потенцијала и специфичности уметничких поетика. Списак коришћене литературе је исцрпан и савремен, и указује на то да кандидаткиња разуме теоријски контекст. Током докторских студија, што је приказано и у раду, Јелена Марковић је показала пуну свест о упућеним критикама, и узимала их је у обзир током израде пројекта. Завршна разматрања осветљавају резултате и наведени закључци су изведени из свеобухватног истраживања, мада се у одређеним поглављима отварају веома специфичне теме које изискују експлицитније промишљање. Теоријска аргументација могла би бити кохерентнија. И уметнички рад и презентовани материјал су етички доследни. Пројекат несумњиво представља кандидатов рад са држањем доброг баланса према цитираним изворима.

Уметнички пројекат се фокусира на принципе постављене студијским процесом вишемедијске уметности, али такође истражује начин на који је ово академско знање повезано са уметничком праксом и креативном инвенцијом. Могућност раније реализације изложбе и постављање временске дистанце дало би прецизније вредновање евалуације пројекта. Јелена Марковић је ипак, својим радом, дошла до много нових, инвентивних и методолошки врло прецизно издефинисаних искустава. Теоријско разматрање уметничког истраживања је такође вредан допринос овој релативно младој традицији.

Пројекат ће свакако бити од користи како онима који се баве теоријским промишљањем, тако и уметницима, јер је овај рад са исцрпно изложеном методологијом и квалитетном уметничком реализацијом, занимљив пример у области која ће користити будућим докторским кандидатима као и обликовању будућих уметничких докторских пројеката.

4. Закључак

Јелена Марковић је остварила вредан докторски уметнички пројекат. Заједно са важним и релевантним освртима у теоријском раду, он доноси нова сазнања из области академског и уметничког истраживања. Комисија констатује да је докторски уметнички пројекат кандидаткиње Јелене Марковић у потпуности завршен и достојан јавне одбране, те моли Веће интердисциплинарних студија и Сенат Универзитета уметности у Београду да овај извештај усвоје и одреде термин јавне одбране овог уметничког докторског рада.

Комисија:

Лидија Среботњак Пришић, ред. проф.
Академија уметности у Новом Саду – ментор

мр Чедомир Васић, ред. проф. у пензији ФЛУ

др ум Иван Правдић, ванр. проф.
Академије уметности у Новом Саду

др Дивна Вуксановић, ред. проф. ФМУ

Бранимир Карановић, ред. проф. ФПУ

Додатак: Сопствено мишљење кандидаткиње о предвиђеним донетима и доприносу докторског уметничког пројекта из шестог поглавља:

Предвиђени донети уметничког докторског пројекта „Поезије у кретању“ укључују:

- реализацију уметничког рада, који је заснован на истраживању урбаног амбијента и појава текста (у оба медија), као феномена савременог живота
- реализацију уметничког рада, који представља коришћење материјала, прикупљеног на улицама града, па тиме подразумева ауторски спој популистичког и уметничког.
- реализацију вишемедијског уметничког дела, са поетском, просторном и временском компонентом

Допринос уметничког пројекта потенцијално обухвата:

- фрагментаран, али релевантан преглед и увид у форме звучних и визуелних појава речи у конкретном простору града и времену (Будимпешта, Мађарска, 2014. година)
- контекстуализацију конкретне уметничке форме, која доприноси њеној слојевитости и комуникативности
- међународни карактер уметничког докторског пројекта, који подстиче на релативизацију националних идејних и језичких баријера.